

12 noms *Tuoro* de Terra Ferma, els dos turons *tuoro* de Capri, en fi l'apellatiu *tuoro* encara viu sota el Vesuvi: per això Aebischer emet estranys dubtes (p. 203) sobre la vida o autenticitat d'aquest *tuoro* de l'AIS. Vet aquí per què. Però tanmateix fou tot un Rohlf, l'inquiridor de l'AIS, que la recollí.

Més fort encara: cert que *au* es tanca en ò en italià, però no pas en els dial. del Sud d'Itàlia, on resta *au* fins avui! I fins sovint intercala una *v* o *g* entre les dues vocals: Bertoni, *L'Italia Dialettale* (§ 102A, pàgina 153): fins avui, allà, *addauru* = it. *alloro* LAURUS; TAURUS dóna a Sicília *tauru*, a Terra Ferma *tàguru* o màxim *tòuru*; encara que casos de ò s'hagin propagat modernament cap al Sud, Bertoni adverteix que resten molts casos de *au* més al Nord de Calàbria i del taló de la bota italiana. De manera que és superabundantment segur que hi hauria *au* intacte, i unànime, en el S. x, i molt més tard: fins i tot si no tinguéssim les dades actuals amb un *uo* que només pot venir de vocal etimològica simple.⁸

Els jocs de mans que féu Aebischer en això eren perquè volia lligar-ho amb una sèrie de NLL, de l'Antiguitat hel·lènica i il·líria, de la forma *Tauros* i semblants, com el nom de la serralada anatòlia del Tauros; *Tauropeuion* a Sicília (avui *Taormina: ao* conservat) i alguns més. Veritat que certs lingüistes (Fick, Ribezzo, Kretschmer) han conjecturat que podia significar 'Berg' 'monte'; amb reserves, fins alguns de prestigi: «noch nicht entschieden», «daher nicht sicher», Kretschmer; Pokorny en dubta més (*Sitzber. Anthropol. Gesellschaft Wien*, 1916, 43).

Però fins admetent per un moment que aquí hi hagués terreny sòlid: ¿què valen aquests NLL, aqueixes intuïcions i hipòtesis, davant el fet de la *ū/u/o* testificada pels mots de la llengua viva, i per una massa de documents? En aquests tenim un agafador ferm, i aquest s'oposa a relacionar-ho amb l'hipotètic TAUR-. Si ja en un radical de tres lletres TUR-, de tan poc cos, hi hauria el temor d'una homonímia casual, no havent-hi ni igualtat fonètica, s'imposa, ja no el dubte, sinó la negació o almenys un complet escepticisme.⁹

Una raó cabdal de la hipòtesi sobre els noms *Taup-* ja sabem quina és: l'existència d'un homònim *tor* (*tūr*) 'muntanya' en llengües semítiques, sobretot en caldeu: els bons monjos de Du Cange i companyia, cofois de llurs coneixements bíblics, volgueren relacionar tot això amb els noms i parònims de les llengües indoeuropees i romàniques (alguns d'ells encara creien que el caldeu era la llengua de Noè etc., i que a la torre de Babel aquella llengua única es va escindir engendrant totes les llengües del món); però deixem-ho: tant se val el motiu que ho suggerís (aquest o interessos privats de monestirs, o els uns disfressant els altres).¹⁰ És clar que entre aquest mot semític i el nostre, no hi ha més que una facilíssima i casual semblança, com també és probable que sigui coincidència en el cas del *Tauros*, *Tauropeuion* etc. Doncs no deu ser menys casual la paronímia entre el grup toponímic hel·lènic i els noms romànics.

Ara, essent pre-romà el nostre, i no havent-hi tam-

poc ètimon per al *tuoro* antic de l'altra ribera del Mar Tirrè, qui sap: ningú no gosarà negar aquesta possibilitat, i encara molt menys afirmar-la. Sí que hi ha, però, un nom de lloc que, per les seves característiques topogràfiques, i la situació geogràfica intermèdia, és més raonable relacionar amb *t(u)oro*, i fins amb *turó*. El *Toro* és la muntanya quasi única de l'illa de Menorca: visible per tota l'illa i des de moltes milles mar endins, l'única elevació considerable que hi ha a tot Menorca. És «EL TORO» amb article. Com qui digués: 'el Turó per antonomàsia'; en un cas així, ja és legítim de pensar que el sentit del mot fos 'turó'; ni la -o final, ni la *o* oberta, no es presten a relacionar-lo amb el *tūr* sinàtic, que si ha deixat cap rastre en la toponímia hispànica, és ben escàs, i dubtós. Però en tot cas ha de ser herència preislàmica i pre-romana. És possible que sigui el mateix que el mot de Campània.

Pel que fa a l'etimologia última del nostre tipus TÜRÖN- estem segurs que és pre-romà, i em decanto a creure que també ho era el *Tuoro* campani. Però sobre la naturalesa d'aquest «pre-romà», estem en una disjuntiva: 1) mot tirreno-mediterrani? A Cat. és més dens en la costa mediterrània que a l'interior; a Occitània, a la franja extrema Sud més que enllò; i la seva vida en ll. d'oil és qüestionable: fou molt feble o manllevat. Una *r-* inicial ja descarta per si sola un origen basc o proto-basc. 2) O bé tanmateix indoeuropeu?; sorotàptic o cèltic a l'Oest, i fins qui sap si messàpio-il·líria a la bota italiana.

En indoeur. i cèltic, no mancaria algun agafador; si bé imperfecte pel costat fonètic, molt precís en el significat: està provada l'existència d'un cèltic comú TÜRNO- «éminence, hauteur», ben establerta per Loth, *Rev. des Ét. Anc.* xxiii, 111-116, i *RCelt.* xl, 475-6, amb aplaudiment de Weisgerber (*Spr. d. Festlandkelten*, p. 212, § 69), Pokorny (*IEW*, 1101) i VHenry (*Vocab. Étym. Breton*), com a base del compost bretó *torn-aot* «falaise», i dels noms de lloc gèl·lics TÜRNO-MAGOS i TURNACU (> *Tournon*, *Tournay* etc.) i el britònic *Torn-trient*. És clar que per a *turó* ens hi sobriaria la *rN*.

Però es creu que es tracti d'una arrel TÜR/TUR-, amb -N- sufixal, en el vague sentit general 'enrondar', 'emmarcar', 'encloure' (potser a base dels contorns o cingles que abracen un cim), amb la qual es lliguen també el lit. *tvirtas*, paleosl. *tvrūdū*, rus *tverdyj* 'fort, ferm'. També Vendryes fa venir d'una arrel així el mot ky. *twr* 'munt, grup' (veg. la qüestió de *terròs* i del pre-romà TURRA 'gleva' a TERRA), amb base TUR-; sembla que s'hi afegeixen encara no sols el grup llatí de *turgeo* i *obtūro*, i del scr. *turāh* 'fort' (amb alguns altres ecos grecs i italics, però també NPP il·lírics i venètics *Turo*, *Turus*, i, encara, el NLL TURICUM (> *Zürich*); i el nom de tribu gèl·lica TÜRÖNES, que ocupava dues comarques diferents, una prop de Francfort i l'altra a Turena: TÜRÖNES > *Torns* > *Tours*. Amb això ens hem acostat molt a la forma del nostre TÜRÖN- tot estant dins una regió semàntica capaç de donar el significat de 'turó'.